

Folytatás

Pár éve egy irodalmi folyóiratban megjelent egy novellám, amelyből egy filmes srác – tőlem teljesen függetlenül – kisfilmet készített. Kiváló, ismert és népszerű színészekkel, semmit sem téve hozzá, semmit sem véve el a históriából. Mivel a történet nem fejeződik be teljesen – melyik történet fejeződik be teljesen? –, elhatároztam, hogy tovább írom, lezárom valahogy.

Csakhogy ahhoz, hogy tovább írhasam, az emberi tényezőkön, magyarán a szereplők cselekedetein túl, szükségem volt néhány technikai jellegű információra.

Röviden vázolom a novellát, amelyet most folytatni szeretnék.

A története egy hétvége alatt zajlik le. A novella egy férfiről szól, meg a kábé nyolc-tíz éves fiáról. A pasi három éve elvált a most tőle nem messze lakó feleségétől, aki erre a hétvégére síelni utazott el a barátjával, de jóban van vele, a srác most a hétvégén nála van, tévét néznek... ámde hirtelen és váratlanul leáll a szíve. Miközben megpróbálja újraéleszteni, a mobilján kihívja a mentőket, azok hamarosan meg is jelennek, a mentőorvos átveszi tőle a fia élesztését, de eredménytelenül. S miután elmennek, ott marad kettesben a halott kisfiával.

48

S lassan arra jut, hogy nem veti oda a gyerekét a szokásos temetkezés gépiesen őrlő kerekei közé, hanem eltemeti ő maga, mégpedig ott, azon a helyen, a kedvenc helyükön egy közeli erdőségben, ahova másnap el szándékoztak menni, vándorsólymokat lesni.

Egy napot még a halott fiával tölt el a lakásban, aztán éjszaka kiviszi őt a „titkos” helyükre, ott sírt ás neki, belehelyezi, majd betemeti. Ügyel rá, hogy a sír ne legyen észrevehető.

A felesége felhívja, érdeklődik a fiáról, azt feleli neki, hogy minden rendben van. S mikor a hullaszállítók megjelennek, akiket feltehetőleg – erre nem tértem ki az írásban – a mentőorvos értesített, azt feleli nekik, hogy nincs itt semmiféle holttestem.

Idézem az írás befejező sorait:

– De azt tudnia kell, hogy hol van – erősködik az öregebbik. – Ha itt nincs, akkor hova került innen?

Legszívesebben semmit sem válaszolna erre. Behajtaná az ajtót, a kulcsot ráfordítaná. – Nem tudom – feleli. – Volt, de eltűnt. El kellett mennem, és mire hazajöttem, már nem volt itt.

Tudja, hogy tudják róla, hogy hazudik, de nem törődik vele. Sokat nem tehetnek, kénytelenek tudomásul venni, hogy nem akarja megmondani, hol van a fia, mi történt vele. A lakásba egyelőre nem jöhetnek be, nem rendőrök, nem nyomozók, nincs házkutatási engedélyük. Előbb-utóbb olyanok is jönnek. Na és akkor mi lesz? Mi történik? Ha be kell engedni őket? Itt nem találják, a vándorsólymos helyről meg fogalmuk sincsen. Nemcsak nekik, senkinek sem. Az ő titka, a kettőjük titka.

A novellából készült kisfilmben ott csúszott félre a lényeg, hogy míg én a novellában az apa és a fiú viszonyára koncentráltam, az apa fájdalomra, vesztésére, arra, hogy a kettejük kapcsolatát ezzel a szokatlan temetési szertartással miként igyekszik megerősíteni és fenntartani, a film készítője – különben nem logikátlanul – a szülők, különösen pedig a távol lévő és a vesztéséről egyelőre mit sem tudó anya drámájára helyezte a hangsúlyt.

A film egyébként nem volt sikertelen – én most azt szándékozom vizsgálni, amit az már megelőlegezett. Mi lesz, mi történik azután, hogy senkinek, még a feleségének sem hajlandó bevallani, hogy hova temette el a fiát?

Hogy nekiállhassak a folytatásnak, tudnom kellett, hogy milyen következményekkel jár az, ha valaki kivonja magát a közvetlen hozzátartozója halála utáni kötelező lépések alól. Mint ahogy az én novellámban: azt feleli a temetkezési társaság nála megjelenő embereinek, hogy nincs nála a holttest, és nem is tudja, hol van.

Több eredménytelen próbálkozás után eszembe ötlött, hogy van egy temetkezési vállalatot vezető ismerősöm, őt kérdeztem meg. Nem kezelte közömbösen a kérdést; azt mondta, hogy bár harminc év alatt nem találkozott ilyen esettel, a kérdésem logikus. Azt tanácsolta, a novellám hőse hívja fel a temetkezési vállalat vezetőjét, és közölje vele, hogy más társaságot bízott meg a temetéssel, ők vitték el a fia holttestét.

És menjen be az illetékes önkormányzathoz, az orvosi papírok birtokában jelentse be a halált, és deklarálja, azaz írja be egy nyomtatványba, hogy melyik társaság melyik temetőbe szállította el a tetemet. Magyarán: hazudjon, hamis adatot adjon meg. Legyen nyugodt: a nyilatkozatát ellenőrzés nélkül elfogadják, senki sem fog utánajárni, hogy igazat mondott, vagy hazudott-e a fia holttestének a holléte felől. A történet nem jut el rendőrségi szakaszba.

Gondolkodott még egy darabig a kérdésen. – Itt egy joghézag van, amit a maga embere – hezitált – ügyesen kihasználhat.

Az írásom technikai részeivel tehát megvagyok.

Az első novellában, miután a főhősöm fia tévénezés közben váratlanul meghalt, majd ő rájött, hogy maga temeti el, nem volt gondom a férfi gondolatainak, érzelmeinek a megjelenítésével.

De a második részben, mikor már a feleség is szereplővé válik, meg talán mások is rajta kívül, az érzelmek és reakciók, cselekedetek ábrázolása révén sikerül-e majd olyan magától értetődő következetességgel jellemezni a figurákat, mint ahogy az elsőben sikerült?

Íróként ráadásul, egy bizonyos kort elérve, elegendem lett a történetek kitalálásából. Ez erősségem és gyengém is egyben: túl könnyen megy nekem, úgy tekerem, csavarom a történeteket, ahogyan a gyerekek a gyurmából alakítják a figuráikat. Míg az alapnovella egyszerű szerkezetű volt, szinte magától bonyolódott, logikusan és kronologikusan haladt előre, ebben a másodikban túl sok megoldási lehetőség kínálkozik, rajtam múlik, hogyan, milyenné alakítom a gyurmát.

Nem tetszenek az efféle történetek. Hacsak az ember nem zseni, szembe-tűnik az alakítás, a kimódoltság, ez erőltettség. Az embernek szerencsés esetben egy-két ihletett novellát sikerül életében összehoznia – én már túl

vagyok ezeken. Nem akarok még egyszer nekifutni, hamis történetet kitálalni, egyszerűt szeretnék írni; nem is történeteket, hanem felsorolásokat, lejegyzéseket, dokumentumokat. Ezekben felfedni a rejtélyt, a jellemek sokféleségét és változékonyságát, a csodát... az irodalmat.

Úgyhogy nem is fogok történetet írni. Nem azt közlöm, hogy ezután mi történik a szereplőkkel, az apával az anyával, a halott gyerekekkel (igen, velem is!), hanem azt, hogy mi történhetne. Annyi lehetőség adódik – azokon kívül is, melyeket most felvázolok. Döntésre nem vállalkozom. Döntsön az olvasó, ha akar. Mert – tudom – akar; én is akarnék a helyében. Álljon neki össze szinte magától a történet.

Kezdjük a sráccal, aki már a föld alatt nyugszik, sírhelyét gyeptakarja.

Vele már semmi dolgunk.

De mi van, mi történik, ha a hősünk nem hajlandó elárulni a feleségének, hogy mi lett a fiuk holttetemével, hova rejtette el? Azt még elmondja – tegyük fel –, hogy titokban elrejtette, elásta, de hogy hol, azt titkolja. Fél, hogy az asszony elárulja, elmondja a barátjának vagy akárki másnak, és aztán egy hivatalos eljárás keretében odamennek, kihantolják és „rendesen” eltemetik.

Különben nevének kéne valahogy nevezni emberünket, nem hívhatjuk egyfolytában hősnek, hősünknek... legyen a neve Imre. Igen, Imre, ez jó név, mert még a beceneve, Imi, sem hat nevetségesen. Tehát Imre. A gyermekük nevét az első novellában megadtam már: Balázs. S az anya, a feleség? Neki is legyen könnyen megjegyezhető, ne túl nehéz a neve: Anna.

50

Igen: mi van, ha Anna felháborodásában, mivel nem tudja meg, hova került a gyereke, azzal fenyegeti meg a volt férjét, hogy bemegy az önkormányzathoz vagy egyenesen a rendőrségre, olyan helyre, ahol meghallgatják és komolyan veszik a szavait, és elmondja, hogy a férje csalt, hamis adatot közölt; kérdezzék ki, és fenyegezzék meg, hogy ha nem adja meg a pontos helyet, szabadságvesztésre ítélik?

Először is – és Imre jól tudja ezt – nem ítélik szabadságvesztésre. Halott testre nem érvényesek az előre vonatkozó jogszabályok, a lényeg, hogy igazolni tudja – márpedig tudja, orvosi jelentések állnak a rendelkezésére –, hogy nem felelős a fia haláláért. Az első novellában ez áll: *Balázs két éve megbetegedett. A pitvarfibrillációnak nevezett betegségnek a durván megemelkedő pulzusszám a tünete, mely akár a kétszázat is elérheti. Balásznál százhetven volt a legmagasabb érték, de még ez is alaposan megviselte. Elgyengült, szédült, és az állapotának figyelésén kívül képtelen volt másra koncentrálni... Gyógyszert, sőt, gyógyszereket kapott a betegségére, melyek beszédese éppúgy az élete részévé vált, mint a reggeli felkelés vagy leckéjének a megcsinálása. Ha időnként mégis nekilódult a szívverése, a ritmusnormalizáló gyógyszerből még egy tablettát be kellett kapnia.*

Ha a hatóság felszólítására sem adja meg a pontos helyet, maximum szabálysértési bírságot kap.

De miért kellene Imrének megvárnia, hogy felesége hivatalos eljárás révén próbálja kikényszeríteni Balázs sírjának helyét?

Ne durvuljon el ennyire a helyzet, próbálja meg elfogadtatni Annával, hogy most csak azért nem adja meg a sír helyét, hogy kétségbeesésében ne

mondja el másnak, de mihelyt lenyugszanak az indulatok, meg fogja mutatni, mert tudja, hogy ha valakinek, hát neki tudnia kell róla, és biztos benne, hogy rá számíthat, senkinek sem fogja elárulni.

És így is gondolja, eltelik egy bizonyos idő, mondjuk egy év, és magával viszi a feleségét a fiuk nyughelyére, őt le fogja nyugózni a hely különleges derűje és vonzása, s ettől kezdve már vele fog kijárni oda.

A filmben a rendező jó érzékkel beiktatott egy háromszemélyes jelenetet – gyerek, anya, orvos –, amelyben nemcsak le van írva, mint a novellában, hanem az utóbbi közli is, hogy *ha lehet, várjanak a szívkatéteres beavatkozással*; a gyerekkori szívrendellenességeknél megvan az esély, hogy maguktól elmúlnak. A gyors növekedés az oka, amelyik a gyerek keringését is megzavarta, de ha helyreáll a rend, a ritmuszavar is rendeződhet. S aztán a következő jelenetben kiderül, hogy ez az orvos a nő barátja, akivel együtt utazik el Zakopanéba.

Mi lenne a helyzet, ha felháborodásában Anna elárulná, hogy Balázsnak nem Imre volt az apja, hanem az őt a hétvégén elkísérő barátja, az orvos? Gyűlölködve vágná ezt oda, viszonzásul, amiért nem ismerheti meg a fia nyughelyét.

Kell, hogy ennyire elfajuljon a helyzet? Hogy ezzel jöjjön?

Nem kell.

Balázst, akárki is az apja, a születése óta az nevelte, az volt vele, a hétvégeken hozzá engedi át a felesége... Ez annyira egyértelmű, hogy elgondolkodni sem érdemes rajta. És nem is igaz, hogy az orvos az apa (aki különben rendes fickó, szerencséje van Annának, hogy vele akadt össze); még a faszorban sem volt, amikor a fiú tíz éve megszületett.

Képtelenebbnél képtelenebb gondolatok száguldanak át az agyán. Talán sikerül meggyőznie Annát, hogy az elmúlásnak legalább annyira fontos helye az, ahol megtörtént, mint az, ahova az illető temetve lett. Ez a hely pedig az ő lakása, ahol korábban, még a válásuk előtt hármasan éltek. Menjen fel, nézze meg a szobát, a díványt, melyen Balázs a tévét nézte, amelyen észrevétlenül bevégezte az életét, élje át, legyen ott, ahol a fia egy napot még holtan eltöltött.

Még az is lehet, hogy közös gyász, a közös veszteség – Balázsnak *mindketten a gyógyulását akarták – akár az életét is adta volna a fia egészségéért, s tudta, hogy a felesége sincs ezzel másként –, s ennek érdekében szoros együttműködést alakítottak ki* –, igen, az is meglehet, hogy a tragédiájuk összesodorja őket, s nem annyira öregek még, hogy egy új utódban, Balázs folytatásában ne gondolkodjanak. Ez nem konkrét elképzelés, inkább csak körvonalazatlan érzés, röpké rokonszenv, amibe összetörtségében és kétségbeesésében bele tud kapaszkodni.

Reményvesztettségében pillanatonként változik a véleménye, egyszer ezt gondolja, rögtön utána viszont az ellenkezőjét.

Anna őt fogja vádolni, őt teszi meg bűnösnek Balázs haláláért, mert nem követett el mindent a megmentése érdekében. Nekitámad majd, hisztériázni fog. De az is lehet, hogy pont ellenkezőleg, önmagát fogja hibáztatni, hogy miért engedte át Balázst erre a hétvégére, ha nála van, és ő vigyáz rá, nem esik meg a dráma, mert ő biztosan észreveszi és megelőzi.

Talán sikerül lenyugtatnia a feleségét. Ha valamely gondolatnál megállapodik, azaz, én, a történet kitalálója valamely gondolatnál megállapodok, ez legyen az. Nyugtatgatja az asszonyt, hogy nemsokára együtt járnak majd ki a sírhoz, ahhoz a platóhoz, mely az erdő belsejében, meredek sziklák fölött rejtőzik, s amely sziklákon a vándorsólymok fészkelnek. És ahol persze Balázs teteme is rejtőzik már.

De mi legyen Balázs barátaival? Két jóbarátja volt, az egyik egy osztálytársa, a másik egy vele egy házban, egy emelettel lejjebb lakó fiú. Jóban volt az első barátja valamivel fiatalabb lánytestvérével is, megesett, hogy hármásban mentek el a közeli moziba egy természetfilmet megnézni. Lehet, hogy csak az egyik, lehet, hogy mindkettő vagy mindhárom végigkísérte volna élete állomásain; az örök nagy barátságok legtöbbször az iskolás korban ered, ő végig hű maradt volna hozzájuk – most megszakadt ez a folyamat... mit lehet tenni, hogy ne érjen véget?

Mikor kissé nagyobbak lesznek, őket is ki kell vinnie a vándorsólymos helyre, s csak mikor ott vannak már, árulni el nekik, hogy a volt barátjuk sírja az, ahol állnak. A teste fölött. Ez eléggé lesokkolja majd őket, és életük végéig rögzíti a kapcsolatukat. És ő maga, Balázs? Ő már magával vitte őket, le a mélybe, a képük, a karakterük, a viselkedésük kitörölhetetlenül vele van.

A történet keletkezéséről nem árt tudni, hogy nekem, a novella kiötlőjének is van fiam, hál' isten, rég túl azon a koron, amelyben az írásban szereplő gyerek meghal. De – nyilván az iránta érzett aggodalomtól, félelemtől vezéreltetve, akkor – legalább negyven éve – „találtam ki” ezt a történetet, amikor ő is ennyi idős volt. Tipikus lélektani helyzet: ha kimondok vagy írásban előlegezek meg egy rémisztő dolgot, az már nem következik be.

Négy évtizednek kellett eltelnie ahhoz, ő is meglelt korú férfi lett már, mikor végre elszántam magam, és megírtam ezt a történetet, és újabb éveknek, igaz, csak négy-ötnek, hogy utánamenjek a hiányzó jogi, technikai részeknek, és nekilássak a történet folytatásának.

Térjünk át Annára, Imre volt feleségére, fiának, Balázsnak az édesanyjára, akiről annak ellenére jó pár dolgot tudunk, hogy nincs jelen, mert *kihaszna-
lva az utolsó, jónak ígérkező hétvégét, a barátjával Zakopanéba utazott
síelni.*

Az tudható róla, hogy a válás után hozzá került a fiú, és a volt férjével is baráti kapcsolatot ápol. *A vége felé már arra gondolt – mármint a férfi –,
hogy ha most ilyen jóban tudnak lenni, miért ugrottak egymásnak minden
apróság miatt, míg együtt voltak. De ez igazából csak átfutott az agyán, s
besorolódott az élet furcsaságán való elzsongító, ámde megoldást nem hozó
elmélkedések közé.* Telefonál is Zakopanéból, a fia után érdeklődik. A gyerekek ekkor már halott, de Imre azt mondja neki, hogy minden rendben van vele.

Nem azért állítja ezt, mert mindenképpen hazudni akar a volt feleségének. Egyrészt sokkolva van az eseménytől, képtelen közölni a halált, képtelen lenne a tényhez megnyugtató szavakat kitalálni, másrészt, ha egyáltalán át tudná látni a helyzetet, nem akarná a feleségét a távolból ilyesmivel sok-

kolni. Olyan lenne ez, mintha kihasználva a védtelenségét, orvul, hátulról támadná meg. Nyilván fogná magát, azonnal felkerekedne, rohanna haza. Van még egy harmadik oka is, de ezt magának sem meri őszintén megvallani: maga, egyedül önmaga akar lenni a halott fiával, még a feleségét sem akarja odaengedni hozzá. Egyedül akarja megélni az együttlétük utolsó óráit, perceit.

Az, hogy a gyász idején mi történik kettőjükkel, mindenképpen megoldódik valahogy. De mi lesz utána? Eddig Balázs fogta össze őket. Kényszerűen? Igen, kényszerűen, de ő talán Balázson kívül is élvezte a feleségével való napi kapcsolatot, a tennivalók tervezését. A felesége anyját a gyerek ugyancsak kedvelte, vele is jó volt a viszonya. Ővele nem sokat törődött, nem kezdeményezett beszélgetést, de ha együtt voltak, többnyire barátságosan mosolygott rá, a viselkedése és a tettei ellen soha nem emelt kifogást, nem szólt bele a dolgaiba. Mintha nem is lett volna. Ami pedig Balázst illeti, mindig készségesen megtette, amivel a lánya megbízta, elvitte a rajzszakkörre, hazahozta, ha ők valahova elmentek és sokáig kimaradtak, vigyázott rá, megetette, lefektette... Ahogy ezt végigveszi, rájön, hogy mekkora segítséget jelentett. Még akkor is számítani tudott rá, mikor ők külön voltak már, a fia nála tartózkodott, de neki rövid időre valahol máshol volt dolga. Ettől kezdve, noha a kapcsolatukat nem akarják szorosabbra fogni, mindezt megszűnik? A fia eltűnése után még egy, azaz két ember kiszáll az életéből?

És mi van, ha kiszáll ő maga is? Végleg?

A férfiember dolga az életben utód, lehetőleg fiúutód létrehozása; ez ügyben ő megtette a magáét, nem rajta múlt, hogy a fia élete ilyen hamar befejeződött. Az csak matematika, játék a számokkal, hogy Balázs élete iksz éves korában, az átlagosnál jóval korábban véget ért – ha ipszilon vagy zé évig él, akkor is befejeződne. Ha utóddal nem is járult hozzá a világ teljességéhez, az egyéniségével, vidámságával és elmélyültségével gazdagította. Ennek most vége. Így hát nemcsak a fia, hanem ő maga is, fiának a nevelője, jellemének alakítója is megtette azt, ami ki lett róva rá – nyugodtan befejezheti. Ha most nem is, de a következő akciója a saját maga eltemetésére irányulhat.

A következő gondolata miatt, ami azért ötlük fel benne, hogy azt a kilátástalanságot, a sorsával való végleges leszámolást ellensúlyozza, amit az előbbi gondolatok hoztak fel benne, először szégyent érez – az imént halálózott el a fia, neki meg már egy új kapcsolat jár az eszébe? –, de aztán megnyugszik; éppen azért gondol arra a nőre, akivel szívesen megismerkedne, mert úgy érzi, hogy vele is a Balázssal való kapcsolatát szilárdítaná meg, a fia meg a maga túlélését segítené.

Azon a helyen, ahol esténként a futásait szokta megkezdeni, már egy idő óta feltűnik egy fiatal nő is, aki ugyanolyan rendszeresen jár futni, ahogyan ő. Egy idő után köszöntek egymásnak, pár barátságos szót is váltottak. Egyszer úgy alakult, hogy együtt, egymás mellett futva tettek meg pár kilométert – mintha egyazon áramkörre lettek volna rákapcsolva, mintha a másikban, a másik ritmusában és erőlködésében saját magát érezte volna. Olyan volt, mintha szeretkeztek volna... és ahogy lopva odapillantott, látta, hogy a másik is ilyesmit érezhet. Egyedülálló élmény volt – el is határozta,

hogy a legközelebbi alkalommal beszélgetést kezdeményez vele. S most már tudja, hogyha valakinek, ennek a lánynak beszélhet őt a fiához fűző testi kapcsolóról. Nem fogja félreérteni... még az is lehet, hogy megértéssel, barátsággal fog közeledni a volt feleségéhez. Nemcsak ismerősök lesznek, össze is barátkoznak.

Futó gondolatként még felmerül benne, de már végig sem gondolja, szentségtörésnek érzi, hogy talán nem is a feleségével, hanem ezzel a lánnyal kéne összehozni – nem Balázs helyett, hiszen őt pótolni lehetetlen, hanem fiatalabb testvéreként egy másik gyereket. Aki őrá emlékeztet. S már nemcsak a feleségével, hanem ezzel a lánnyal is, hármásban járnának ki a helyre, Sőt, a kislánnyal együtt – mert biztos, hogy az a gyerek már kislány lesz – négyesben?

És a munkahelyén? Mit mondjon? Mondjon valamit?

Ismerik őt, tudják, hogy nem szereti a felhajtást. Semmiféle ügyben.

Előbb-utóbb mégis elő kell állni vele, mert valamikor kitudódik majd, és minél később, annál kellemetlenebb lesz magyarázkodni. Miért titkolta addig? Vagy pont fordítva: az idő múltával csökkenni fog az esemény súlya, hírértéke, nem lesz olyan sokkoló, mint a megtörténte után?

Vagy talán – egy jó baráttal, közeli ismerőssel – tudatni kéne az eseményt, azzal, hogy ő adja tudtul a többieknek, ne neki kelljen magyarázkodni? És azt is tegye hozzá, hogy egy együttérző bólintáson, kézfogáson, fejbiccentésen kívül ő nem vár mást, és örülne neki, ha ennél többet nem is kapna?

54

A felesége mit sem tud Balázs haláláról, hétfőn, a tanítás után várja őt az iskola előtt. Az iskolába nem szól be, azt hihetik majd, hogy megfázott, egy-két nap múlva megy be újra, visz igazolást. A hullaszállítókkal nem törődik, azokat elküldte, elmentek. Hétfőig nem okoznak problémát. Az igazi gond a felesége hívása lesz, miután egy ideig várta a gyereket, és az nem jött.

Benyomja gombot, beleszól a telefonba?

Igen, beleszól.

De mit fog mondani?